

Moholy-Nagy László

(Bácsborsód, 1895. július 20.–Chicago, 1946. november 24.)

A magyar fotográfia története egészen az 1970-es évekig nem törődött Moholy-Nagy fotográfiai életművének jelentőségével. A fenti mondat sajnos kijelenthető mindazokra a magyar származású alkotókra, akik a második világháború előtt hagyták el Magyarországot. André Kertész [Kertész Andor], Moholy-Nagy László, Brassai [ifj. Halász Gyula] és Robert Capa [Friedmann Endre Ernő], vagy éppen Martin Munkacsi [Martin Munkacsi] alkotásai a világban ma már bárhol garanciát jelentenek a sikerre, műveik a két világháború közötti fotográfia meghatározó ikonjai. Azonban mára a helyzet megváltozott, hiszen napjainkban ezekre a fotográfusokra úgy tekintünk, mint világhírű magyar alkotókra, munkáikat pedig próbáljuk beilleszteni a magyar fotográfia történetébe. És többnyire ebből az alaphelyzetből van a legtöbb félreértés, be nem ismert gondolati/történeti bukfenc. Ugyanis a két világháború közötti korszakban nem törődtünk velük, a második világháború után nem vettük észre rögtön tévedésünket; s majd, mikor világhírűvé váltak, mondjuk róluk, hogy ők magyar fotográfusok voltak. Véleményem szerint ezen már felesleges is gondolkodni, hiszen életművüket olvasva, képeiket nézve tudjuk: ők már az egyetemes fotográfia legfontosabb képviselői közé tartoznak.

Szegeden letett érettségije után Budapestre költözött, ahol beiratkozott a jogi karra, de a világháborús mozgósítás őt is elérte: 1915-ben bevonult, majd megsérült, és a hadikórházban kezdett el rajzolni és festeni. A Tanácsköztársaságban vállalt szerepe miatt 1919-ben Ausztriába emigrált, ahol Kassákkal való kapcsolata meghatározónak bizonyult későbbi életére: az ő ajánlásával ment a Bauhauzhoz Németországba. Berlinben ismerte meg első feleségét, Lucia Schultzt, aki mellett megtanult fényképezni. Gropius meghívására, huszonehét évesen lett a Bauhaus tanára, eszmei programjának és arculatának egyik kialakítója. Moholy nagy jelentőségű

fényképészeti gyakorlatával és elméletével arra mutatott rá, hogy a szűkebb értelemben vett kompozíción túlmenő, egyéb ábrázoló eszközök (fény, árnyék, tér, tömeg, szín és rajz) fokozott felhasználásával fényképi úton új tartalmakat lehet a felszínre hozni. Elsők között kezdett el fotogrammal kísérletezni. A fotomontázs tudatos alkalmazását a valóság újszerű ábrázolására szolgáló eszköznek tekintette. A Németországban fokozódó fasiszta nyomás miatt több megállón keresztül végül 1937-ben, ismét Gropius hívására, Chicagóban telepedett le, ahol részt vett az új Bauhaus megalapításában. Lévéen lételeme a tanítás, a New Bauhaus megszűnte után saját iskolát szervezett, a School of Design, amely 1944-ben főiskolai rangot nyert. Ezt az intézményt vezette korán bekövetkező haláláig.

Életpálya

1895. július 20-án született Bácsborsódon, édesanyja Stern Karolin, édesapja Weisz Lipót.

1905-ben Szegedre költöztek.

1905 és 1913 között az Állami Főgimnáziumba járt, ahol Babits Mihály is tanította.

1909-ben a Weisz helyett felvette a Nagy nevet, dr. Nagy Gusztáv nagybátyja után.

1911-ből való ez első fennmaradt verse.

1912-ben jelentek meg versei a Délmagyarország október 27-i és november 1-jei számában.

1913 őszén – érettségi után Budapestre költözött.

1916-ban, másodéves egyetemistaként vonult be katonának, Budapesten kapta meg a kiképzését, később az orosz fronton tüzérségi megfigyelőként szolgált zászlósi rangban.

1917. július 1-jén megsebesült, később tüdőfertőzést kapott.

1918. szeptember 29-én tartalékos hadnagyként szerelt le, az egyetemi tanulmányait folytatta, de szigorlatait nem tette le, így tanulmányai befejezetlenek maradtak. Babits Mihálynak írt 1918. december 18-i leveléből tudjuk, hogy nem is merült fel benne a jogi egyetem befejezésének gondolata. „Kedves Tanár Úr, hogy valamiképpen biztosítsam megélhetésemet (mert a festésből egyelőre nem tudnék megélni), újságíró lettem. Így kerül sor ismét arra, hogy verseimmel is próbálkozzam. Nagyon kérem, Kedves Tanár uramat, fogadja őket szeretettel. Mély tisztelettel Moholy Nagy László.”

1918-ban Budapesten volt az első kiállítási szereplése a Nemzeti Szalon *Hadviselt Művészek* című kiállításán. Ady Endre és felesége, Csinszka

közös lakásának falán függött *Budai táj* című festménye, gyakran felkeres-
te a már nagybeteg költőt.

1919 márciusában aláírta a magyar aktivisták közös forradalmi nyilat-
kozatát. Landau Erzsébet (Ergy Landau) portrét készített róla, többek szerint
Landau tanította meg a fényképezés alapjaira.

1919. november végén Bécsbe ment.

1920 áprilisában megismerte Lucia Schultzt (Lucia Moholy), valószí-
nűleg ettől az évtől kezdve fényképez. Lucia készítette a kisméretű, 18×24
centiméteres korai fotogramokról azokat a reponatívokat, amelyekről
később több nagyítást is készíthettek.

1920-ban Herwarth Walden ajánlására a berlini Fritz Gurlitt Galériá-
ban nyílt kiállítása.

1921. január 18-án házasodtak össze. Juhász Gyula egyik kiadatlan
versében megemlíti a fiatal művészt: „Az ember ötlete néha pokoli, / Nem
is tudja igazán megokolni, / Miért lett modernné éppen Moholy?”

1922-ben Moholy-Nagy és Kassák Lajos kiadták az *Új művészek köny-
vét* (Buch neuer Künstler), magyar és német nyelven egyaránt. Ez év telén
kiállítása nyílt El Lissitzkijjal Hannoverben.

1923 januárjában Walter Gropius meghívta iskolájába, bár ezt az iskola
tanárai közül is többen elleneztek.

1925-ben a Bauhaus Dessauba, a Gropius tervezte új épületgyűttesbe
költözött. Már itt érte meg a *Festészet, fényképészet, film* című könyvének
megjelenését.

1925-ben jelent meg Münchenben a *Festészet, fényképészet, film*
(Malerei, Fotografie, Film) című könyve.

1926-ban elkészült első filmje, a *Berlini csendélet* (Berliner Stilleben).

1928-ban indult Kassák *Munka* című folyóiratának munkatársa lett.
Amikor Gropius lemondott a Bauhaus vezetéséről, Moholy-Nagy, Breuer
Marcell, Xanti Schawinsky és mások is elhagyták az iskolát.

1929-ben jelent meg *Az anyagtól az építészetig* című könyve, ettől az
évtől kezdve készítette Piscator színházának színpadi terveit.

1929-ben, a Stuttgartban rendezett Nemzetközi Film- és Fotókiál-
lítás (Internationale Ausstellung von Film und Foto) fotográfiai szek-
ciójának összeállítója. A kiállításra meghívta André Kertészt is, aki a
következőképpen emlékezett vissza az eseményre: „Moholy-Nagy el-
sőrangú ember volt. Mint fotós, csinálta a maga dolgát, és jól csinálta.
Egyszer itt Párizsban megkért arra, hogy fotózzak le neki pár fotót a
szobrairól. Mondtam neki, szívesen, de hát végül te magad is fotós vagy.
Erre – de kedves volt – azt felelte: tudod, én csak játszom a fotóval, te
vagy a fotográfus.”

1929 és 1933 között több fotómontázzsal készült képe jelent meg a lipcsei *Die Neue Linie* címlapjain.

1930-ban Budapestre jött, az Ernst Múzeumban tartott előadást, melynek címe: *Új látás*.

1930-tól munkakapcsolatba került Kepes Györggyel. A *Portré* és *A macska* című képeivel megjelent a *Das Deutsche Lichtbild* évkönyvében. Filmet is forgatott, melynek címe *Fekete-fehér-szürke fényjáték* (Lichtspiel, schwarz-weiss-grau), melynek főszereplője a Fény-tér-modulátor, amit korábban lefényképeztetett André Kertésszel.

1934-es utolsó berlini estéjét egy díszvacsorán töltötte, ahol jelen volt Giacomo Marinetti (ekkor Mussolini kulturális minisztere), Moholy-Nagy Marinetti személyes vendégeként érkezett. Elutazása után egy amszterdami nyomdában lett tipográfiai tanácsadó, februárban feleségének így írt erről: „Tanulok, mint egy jó diák: vegyszer- és megvilágítási táblázatokat készítek, és az eljárások során rágom át magam a színes fényképezés gyakorlatán az egyszerű Kodachrom-felvételek készítésétől a nagyon komplikált sokszínű nyomatokig. Az igazi munka azonban csak akkor kezdődik majd, ha a dolog technikáját birtoklom, mindaddig ez csak fénykép, amit nagyon bonyolultan lehet elkészíteni.”

1935-ben művészeti tanácsadója lett Alexander Simpsonnak, akinek Londonban, a Picadillyn nyílt egy férfidivat-szakáruháza. Simpson meg akarta törni a tradicionális angol üzleti hagyományokat. Moholy-Nagy rendezte be az összes helyiséget és a kirakatokat is.

1936. április 4-én a Royal Photography Society önálló kiállítást rendezett neki a Russel Square 35. szám alatt. Ebben az évben új filmet forgat *A londoni állatkert új épületei* (The New Architecture at the London Zoo) címmel, amit a *Modern Architecture in England* kiállítás részeként be is mutatnak. Három fotóalbuma is megjelent ebben az évben, mindhárom Angliában: *Street Markets of London*, az *Eton Portrait* és az *An Oxford University Chest*.

1936-ban született második gyermeke, Claudia, aki 1971-ben meghalt.

1937. október 18-án nyitotta meg kapuit a New Bauhaus akadémia Chicagóban, Moholy-Nagy vezetésével. Az iskolát az Association of Art and Industries finanszírozta.

1937-es New York-i nemzetközi fotókiállítás tanácsadója.

1938-ban a Tamás Galériában Budapesten kiállította két festményét és négy fotogramját. Németországban az „entartete Kunst”-nak minősített Moholy-Nagy-képeket eltávolították az esseni, a hannoveri és a mannheimi galériákból.

1941-ben a Moholy-Nagy vezette iskola háborús feladatot is kapott az amerikai állami szervektől: háborús sérültek mentális rehabilitációjával is foglalkozott az Institut of Psychoanalyse intézettel közösen.

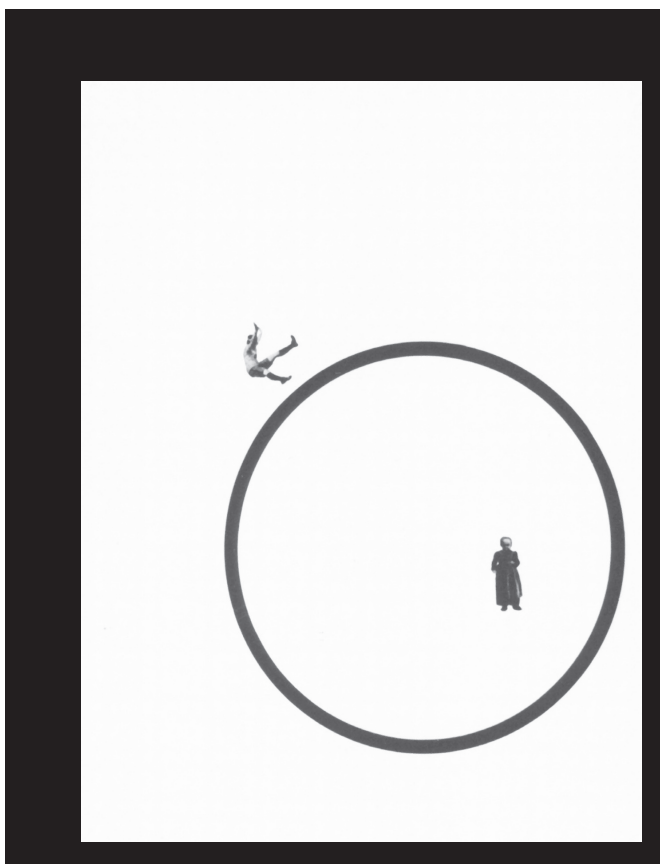
1944-ben a New Bauhaus új nevet kapott, és főiskolai rangot: Institute of Design-ra keresztelték.

1945-ben a Rockefeller Alapítványtól kapott ösztöndíjat, hogy befejezze a *Vision in motion* című könyvét. Novemberben azt gondolták orvosai, hogy szívrohama volt, később leukémia volt a diagnózis.

1946 januárjától ismét tanított, tavasszal egy előadás-sorozatot hirdetett meg a fotográfiáról; naponta kapott röntgenkezeléseket betegségére.

1946. november 24-én halt meg Chicagóban, leukémiában.

Moholy-Nagy László életrajzát Kincses Károly: (M)érték. Magyar Fotográfiai Múzeum – Magyar Fotóművészek Szövetsége (2006) című könyve alapján állítottuk össze.

Hogyan maradjak szép és fiatal? Moholy-Nagy László fotóplasztikája (1925)